

УДК 81'373.21+81'282+/477.86/

Світлана ЛИЧУК

АПЕЛЯТИВНІ НАЗВИ РІВНИНИ В ГОВІРКАХ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ

У статті розглянуто народну апелятивну лексику на позначення «рівнини» у говірках Івано-Франківської області. На основі місцевих діалектних назв здійснено лексико-семантичну класифікацію географічної номенклатури за такими ознаками: загальна характеристика географічного об'єкта; розмір.

Подано також характеристику лексем, фонетичну й словотвірну, частково акцентуаційну варіативність, походження, порівняння такої лексики в інших джерелах, виділено локалізацію місцевих назв.

Ключові слова: народна географічна назва, рівнина, лексико-семантична група, лексема, апелятив, семантичний ряд.

Постановка проблеми. Дослідження з української діалектології не втрачають свого значення в сучасній лінгвістиці. Однією з актуальних проблем мовознавства є дослідження народних географічних назв: фіксація, наукова систематизація місцевих апелятивів, розкриття етимології та еволюції семантики, їх зіставлення з відповідною літературною та діалектною лексикою української мови та з подібною лексикою інших слов'янських мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання дослідження і вивчення географічної номенклатури зверталися дослідники різних слов'янських мов, зокрема Р. Малько (чеська і словацька) [12], І. Яшкін (білоруська) [32], П. Нігче (польська) [36], Е. Мурзаєв, В. Мокієнко (російська) [18; 17], М. Толстого (слов'янські мови) [26].

Незважаючи на важливість вивчення народної географічної лексики, вітчизняні дослідження в цій галузі представлені незначною кількістю дисертаційних робіт Т. Громко [2], Е. Черепанова [29], О. Данилюк [6], Н. Сіденко [22], І. Потапчук [20], С. Шийка [31]. Однак варто відзначити зростання кількості публікацій, присвячених даній проблематиці, які стануть апробацією майбутніх комплексних робіт інших регіонів України.

Визначення не вивчених частин загальної проблеми.

Дослідження названого сегменту діалектної лексики є недостатнім, оскільки в багатьох регіонах України його одиниці ще не зібрані й науково не описані. До таких регіонів належить й Івано-Франківщина. Наше дослідження є першою спробою ґрунтовного та всебічного системного наукового вивчення народної географічної лексики Івано-Франківщини.

У цій статті ставимо за мету зафіксувати загальні назви географічних об'єктів із рівнинним рельєфом, зробити системний лексико-семантичний і словотвірний аналіз географічної апелятивної лексики, визначити її локалізацію та порівняння на діалектному й міжмовному рівнях.

Основним матеріалом нашого дослідження є загальні назви географічних об'єктів рівнинного характеру Івано-Франківщини, які побутують в усному мовленні цієї місцевості. Варто відзначити, що у цій тематичній групі відбувається перехрещення семантики понять 'рівнина', 'низина', 'долина'. Часто для передачі відмінних сем мовці послуговуються тими ж самими лексемами. Це пов'язано зі специфікою сприйняття таких географічних реалій.

ЛСГ 'Рівнина'. Ядро цієї ЛСГ (лексико-семантичної групи) досліджуваної території формують лексеми, що у діалектному мовленні передають значення 'рівнина (у загальному значенні)', 'рівна місцевість', утворені від основи **р'івн-**: р'ів^ннина (багато н. пп.), р'іу^ннина (Птч, Рсв, Пдв, Брт, ЛХ, Хрпл, Змг, Рвн 1, Прк), р'іу^нніна (Рзт, Явр), р'іу^нни^нна (Стц, Лпнк, Акр), з різним наголошуванням, р'іу^н'а (Гр), р'івн'а 'рівнина, долина' (Зл, Крв), р'івен' (Блш), ровен' (Грбв), р'івнин' (Блш), р'івн'і (Явр), ровен'ка 'рівнина', 'рівна площа' (Грх), дем. від р'овінь, словосполучення р'іу^нніе' полие' (Ркв, Цв, Брст). Вони мають праслов'янське походження і генетично пов'язані з псл. *rovъnъ < і.-е. *reu- 'широкий, просторий, відкритий, явний, пристрасний' [9, V, с. 87], рівни^нна 'т. с.' [23, IV, с. 23], укр. літ. рів^ннина 'досить велика ділянка земної поверхні без істотних западин та підвищень' [25, VIII, с. 549], 'рівне поле або рівна сіножать у горах біля річки або потоку' [19, II, с. 179], р'івня 'рівнина' [13, с. 247]. З цією основою поширені народні назви на території Рівненщини [31, с. 51–52], менш продуктивні в західноподільських говірках [20, с. 297–298], на Волині [7, с. 116–117] та Кіровоградщині [3, с. 8]. Відомі

відповідники й в інших східно-слов'янських мовах: блр. *раўніна* 'рівне поле' [32, с. 164], рос. *равнина* 'рівне місце на землі, рівна поверхня, без гір, без горбів і долин; плоскінь безлісна або малолісна' [5, IV, с. 6].

Подібну семантику на території Івано-Франківської області відтворюють номени з праслов'янською основою **plosk-* 'сплющений', тотожне з 'рівний', 'плоский' [9, IV, с. 452–453]: *п|лоск'іст* (Ксв, ІФ), на *п|лоскому* (Ксв), *п|лоске* (Крел), *п|лоски* (От), *п|лоска м'ісцев'іст* (12 н. пп.), *п|лосніна* (Лг), 'рівна місцевість' (Пн), пор. *п|лоснина* 'площина, рівнина' [34, с. 191]. У с. Хриплин Ів-Франківської м/р засвідчено апелятив *п|лошча* зі значенням 'рівна місцевість', суфіксальне похідне *п|лошчадка* в значенні 'рівна місцевість; невелика рівнина' в с. Бережниця Верховинського р-ну, пор. укр. літ. *п|лошчадка* [25, VI, с. 594].

У проаналізованих джерелах інших територій України з цим коренем уживаються такі назви: вол. – *п|лоскінь*, *п|лоскот'ня*, *п|лоща*, *п|лощи'на* [7, с. 102], рівн. – *п|лоскість*, *п|лощи'на*, *п|лошчадка* [31, с. 50], зах.-под. – *п|лоща* [13, с. 243; 14, с. 290; 20, с. 290], *п|лощи'на* [14, с. 291; 20, с. 290].

Вищезазначену ЛСГ представляють також продуктивні апелятиви *п|оле* (Пдв, Лсц, Пдм, Свт, Крсн, НС, Цнв, Лг, Пчн, Акр), *п|л'ау* (16 н. пп. з різних районів області). Народна назва *п|л'ау* < нім. *Platz* 'площа' < фр. *place* 'місце, площа' [27, III, с. 276], яка потрапила до української мови та її діалектів, швидше за все, через польську мову. Вживається цей апелятив і в інших говірках України: *п|ляц* [7, с. 103; 31, с. 51], *п|ляц*, *п|ляцок* [3, с. 152].

Лексеми *п|ол'ана* (Яблн), дем. *п|ол'анка* (*п|ол'инка*) (ВК), *п|о'ї'ана* (Лч) (рум. апелятив *roiăpă* 'поляна, галява, галявина, лужок' [21, с. 360], очевидно, слов'янське запозичення), *п|оло'нина* (Лпвц), *п|віг'ін* (Пдв, Снт, Уст, Кнз, Явр) з семантикою 'рівнина (у загальному значенні)' відтворюють вторинне значення (основне значення – 'галявина в лісі', 'пасовище', для назви *п|віг'ін* – 'пасовище').

Значення 'рівнина (у загальному значенні)' передають географічні назви з основами *низ-*, *дол-*. Так, назви *низ* (Яснв, Цнв, Ббн), *ни'зо'вина* (Ксв, Крхв, Кмн, Прг) < псл. **nizъ* 'уніз' [9, IV, с. 86]. Апелятив *до'лина* (Уст, Брж, Рвн, Блбр, Врбвк, Цнв, Пчн,

Скп, Кн, Рзг) та його похідні *долина* (БО) (суф. **-к-а**), *з'долин*ок (Блш, Бршт, Прк) (конфікс **з-...-ок**) сягає псл. **dolъ* 'низ, долина' [9, II, с. 89]. Загальна назва *долина* відома в багатьох слов'янських мовах: пор. укр. літ. *долина* 'рівна плоска місцевість, розташована між горбами чи горами' [25, II, с. 358], укр. діал. *долина* 'заболочена низовина' [30, с. 71], 'низина' [10, с. 359], 'долина', 'низина, поросла травою', 'низина біля річки', 'рівнинна місцевість', 'заболочена низина', 'ділянка, яка заповнюється водою під час повені', 'луг, де косять сіно' [7, с. 45–46], *долина* 'рівнина (у загальному значенні)', 'рівнина в неглибокій западині', 'низина (у загальному значенні)', 'вузька протяжна низина', 'широка низина', 'низина біля річки' [20, с. 258], 'низина, поросла деревами' [13, с. 226; 20, с. 259], 'долина між двома горбами, підвищеннями', 'сінокісний луг', 'заболочена низина', 'зарослі верби' [20, с. 259], 'підніжжя гори', 'невеликий похилий насип піску біля річки' [14, с. 283], *долинка* 'низина, поросла травою', 'низина, поросла деревами', 'низина біля річки', *долина* 'долина між двома горбами, підвищеннями' [20, с. 259]; словен. *dolina* 'долина' [35, с. 52], блр. *даліна* 'подовжена надрічкова впадина, низина; низ; низькі місця на полі, де стоїть вода; довгий суходільний яр, який виходить до річки' [32, с. 57], болг. *долина* 'долина, низовина', серб., макед. *долина*, ч., слвц., п., в.-луж. *dolina* 'долина' [33, V, с. 61–62].

Проаналізований матеріал дає підстави підтвердити висновки Т. Марусенко, що кореневі морфеми **рівн-, плоск-, низ-, дол-** є найбільш поширеними в діалектних назвах рівнин [16, с. 46].

У цій ЛСГ наявні одиничні випадки вживання апелятивів з семантикою 'рівнина (у загальному значенні)': *п'їдок* (Іл) (пор. *підок*, дем. від *під* 'рівнина; низина, долина' [13, с. 241]), *стен* (Дзм) (пор. 'рівнинна місцевість' [7, с. 130]), *пологи* (ВК 1) (пор. 'степова рівнина, низовина, що полого, поступово спускається до берега річки' [1, с. 850], 'низинна рівнина на лівому березі ріки' [13, с. 243]). Лексема *подрина* у значенні 'рівне місце' побутує у с. Красна Надвірнянського р-ну, *подин* 'урочище з рівним рельєфом' – у с. Монастирчани Богородчанського р-ну, пор. *подрина*, *подина* 'рівне місце, сідловина на схилі гори' [4, с. 152], 'рівнина; понижена місцевість, долина; невелике рівне місце на схилі або вершині гори' [13, с. 243], *заподра* 'недоступне місце'

[19, I, с. 282], *подин, подина* ‘низина; рівне місце в горах’ [1, с. 822], ‘яр, долина’ [34, с. 45].

Номен *терса* зі значенням ‘рівнина; рівнинна місцевість; пасовище в горах’ зафіксований у с. Бабин Косівського р-ну, утворений від угорського апелятива *terseg* ‘рівнина’ [37, II, с. 111]. В одній говірці с. Красноїлля Верховинського р-ну лексема *шешарина* вживається зі значенням ‘рівнина; низина’. Вона утворена за допомогою суфікса *-ина* від румунського апелятива *șesuri* ‘низовина, низина, рівнина’ [21, с. 456].

Семантику ‘широка, безмежна рівнина’ репрезентують апелятиви з прикметниковими основами *шир-, рівн- (ровн-)*: *широта* (Пдв, Длн, Клш, Уст, Блбр, НС), *широчин* (Стц), *рівнина* (Тзв), *рівнина* (Уст), *рівнота* (Хрпл), *рівнота* (Лпнк), *роїнина* (Лпнк), *рівна* (Блш). Ці назви утворені за допомогою суфіксів *-ота* (виражає географічне й абстрактне значення), *-инь-, -ин-а, -ин-а*. Апелятиви *простір* (Блх, ЛХ, Тж, Свт, Рвн, Кнз, Прк), *простор* (Ілмн, Змг) – нульсуфіксальні утворення від прикметника *просторий*. Семантичний ряд продовжує префіксально-суфіксальний номен *безмеж’а* (Вр, Бст, Схд, Явр), а також номени *поле* (22 н. пп.), *плошча* (Акр) з таким самим значенням. Для цієї ЛСГ характерний ряд атрибутивних словосполучень *рівне поле* (Стц, Лсц, Лпнк, Сп, Пчн, Кн, Прк), *довге поле* (Птч, Рсв, Брт, Ркв, Снт, Рвн, Крсн, Лпвц, Цнв), *рівна плошча* (Стц, Св, Ккл, ІФ, Рчк, Прк).

Лексеми *пл’ац* (Ркв, Клш, Крсн, Врбвк, НС, Рвн 1, Кнз, Св, Рзт, Рчк, Брст, Прк), *великий пл’ац* (Блх, Тзв, Грбв, Лпнк, Лпвц, Цнв, Лг, Сп, Скп, Явр), *простори* (16 н. пп.), *долина* (Рсв, Брт, ЛХ, Снт, Ргт, Лв), *поділ* (Ксв), *плоске* (Ксв), *плесо* (Св), *плато* (Грдн) відтворюють значення ‘широка рівнинна місцевість’.

Апелятив *плесо* походить з псл. **pleso* ‘спокійне й широке місце в річці, озері’ пов’язане з **plesna* ‘стопа, підшва, слід’ [9, IV, с. 440]. Цей апелятив переважно має значення, пов’язані з водою, у т. ч. ‘відносно широка, зі спокійною течією ділянка річки між двома перекатами, закрутами; вільна від заростей, відносно спокійна ділянка якої-небудь водойми’ [1, с. 796], ‘глибока спокійна вода (перев. на річці)’ [4, с. 98, 150], ‘чиста водна поверхня’ [20, с. 290], ‘тиха течія річки’ [3, с. 150]. У деяких діалектах і мовах він уживається на позначення елементів

рельєфу, пор. 'пологий берег річки, що заливається весняною водою' [8, с. 51], словен. *plesa* 'галявина в лісі', 'низина біля річки' [30, с. 161]. У буковинських діалектах він побутує на позначення елементів рельєфу, пор. 'поле між лісами' [24, с. 430], у Західному та Чернігово-Сумському Поліссі – на позначення географічних елементів рельєфу й водних об'єктів: *плес*, ¹*плесо* [7, с. 101–102], *плес*, *пльос*, ¹*плесо* [30, с. 161, 169].

Лексема ¹*плато* запозичена з французької мови, фр. *plateau* 'піднос, тарілка, круг; плоскогір'я, плато, майданчик', через російське посередництво виводиться від *plat* 'плоский, рівний, гладкий', пор. у слов'янських мовах [9, IV, с. 430]. На території України в діалектній мові ця назва зафіксована з такими значеннями: 'рівнина на підвищенні', 'підвищена місцевість з рослинністю' [30, с. 167]; 'рівнина на підвищенні' [3, с. 150; 31, с. 95; 20, с. 289].

Семантику 'невелика рівнина' передають загальні назви ¹*поле* (у багатьох н. пп.), *ни¹зина* (Тж), *ни^{el}зинка* (Лв, Св, Ккл, Блщ, ІФ, Бршт, Свт, Уст, Кн), *р'ї^{el}нина* (Клш), *ро^{el}нина* (Лпнк), *р'ї^{el}нинка* (Змг). Лише демінутиви *ни^{el}зинка* й *р'ї^{el}нинка* вказують на невеликі розміри.

У місцевій говірці с. Підмихайля Калуського р-ну назва *р'ін'* побутує з семантикою 'невелика рівнина', у сс. Черніїв Тисменицького р-ну, Угорники Івано-Франківської м/р – 'місцина, покрита рінню'. В "Етимологічному словнику української мови" вона має значення 'крупний пісок, гравій', пор. рос. *рень* 'мілина', д.-р. *рһнь* 'обмілина, низький берег', схв. *рйна* 'пісок' [9, V, с. 96]. Ця лексема виявлена в інших проаналізованих нами джерелах: 'берег, покритий галькою; відкладення гальки; дрібні камінці' [13, с. 247], 'прибережний пісок, гравій, галечник; берег ріки, вкритий піщано-галечниковими наносами' [11, с. 68], 'місця над річкою, покриті гравієм' [19, II, с. 178], 'місцевість, укрита зернистим піском і гравієм, переважно над річкою' [28, с. 217].

Народна назва *шійя* зі значенням 'рівна вузька довга рівнина (улоговина) між горбами, підвищеннями' (От, Жк, Клб, Об, Пбр, Рг) утворена способом вторинної номінації.

ЛСГ '**Низинна рівнина**'. Для цієї ЛСГ характерний внутрішній (нейтрально-рельєфний) семантичний перехід 'рівнина ↔ низина', 'рівнина ↔ долина'.

Найбільшу частотність вживання виявляє лексема *долина* (у багатьох н. пп.). Префіксальним способом утворені деривати *п'іддолина* 'низинна рівнина' (Лв, Бршт, Клш, Змг, Сп), *задолина* 'рівнина унизу' (Рзт) та префіксально-суфіксальним – апелятив *подолинок* 'низинна рівнина' (Дб).

З-посеред найменувань, які формують даний семантичний ряд, народні назви з кореневими морфемами *дол-* / *діл-*: *роздол* (Св, Хрпл), *роздол'є* (Ксв, Кнз), *поділ* (Блх, ЛХ) з семантикою 'рівна низинна рівнина'. Такі загальні назви виявлено в інших, уже досліджених, регіонах України: *поділ* [3, с. 154–155], *поділ* [30, с. 172–173], *поділ*, *роздол*, *роздолє* [31, с. 54], *поділ* [20, с. 291].

На позначення 'рівнинної низини' фіксуємо одиничні випадки вживання апелятивів *р'іўнина* у с. Потічок Снятинського р-ну і *низина* у с. Липовиця Рожнятівського р-ну. У діалектному мовленні з подібним значенням виявлено назву *долон'а* (Рсв, Ксв, Клш, Блбр), яка сягає псл. **dolнь* 'долоня' [9, II, с. 106]. З аналогічною семантикою лексема *долоня* задекларована на теренах Рівненської області [31, с. 54].

ЛСГ 'Рівнина за наявністю рослинного покриву'. Зазначену ЛСГ формують два семантичні мікрополя: 1) 'рівнина, поросла травою', 2) 'рівнина, поросла деревами, лісом'.

Ареальне дослідження першого мікрополя характеризується наявністю полісемантичних апелятивів, їх фонетичних та словотвірних варіантів. Серед найуживаніших – *луг* (17 н. пп.), *луки* (мн.) (ЛХ, Блш, Врбвк), *лука* (Св, Блш), дем. *лучка* (ІФ, Бршт, Змг) із значенням 'рівнина, поросла травою'. Термін *луг* походить з псл. **lǫgъ* 'кривизна, низина, яма' [9, III, с. 297-298], укр. літ. *луг* 'поросла травою та кущами лука, що використовується як пасовисько й сіножать' [25, IV, с. 552]. Первинне значення його 'низовина, заросла травою; низовина, заросла лісом; низька місцевість' [13, с. 235]. Різноманітну семантику виражає назва *луг* та спільнокореневі слова на Рівненщині [31, с. 121], Волині [7, с. 78–79], Хмельниччині [20, с. 275]. В інших слов'янських мовах вона розвиває ширшу семантику, називаючи різні географічні об'єкти: д-р. *луг* 'ліс', 'діврова', 'заливний луг', 'луг', 'болото', 'низина, поросла травою', 'низинне місце'; рос., блр. *луг* 'низина, поросла травою'; ч. *lug* 'низьке багнисте місце'; п. *ląg*, *lęg*, *lug* 'болото', 'ліс на болоті', 'багниста низина'; серб. *луг* 'ліс на

низині’, ‘багниста місцевість’; слн. *lóg* ‘ліс на низині’; болг. *лъг* ‘ліс на низині’ [15, с. 144].

З вторинним значенням вжиті географічні назви *па¹совишче* (Птч, Ркв, Ргт, Ккл, Тж, Рвн, Крсн, Збл, Лг), *па¹со¹вишче* (Гр, Тзв, Уст, НС, Грбв, Лпнк, Лпвц, Рвн 1, Сп, Пчн, Скуп, Прк), *па¹совис¹ко* (Хмк, Свт), *па¹свис¹ко* (Пдм), *то¹лока* (Пдм), *паст¹і¹у¹ник* (Явр), первинне значення яких ‘пасовище’, *поле* (Брст) – первинна семантика ‘поле (у загальному значенні)’.

Наступні апелятиви в семантичному мікрополі – композити *с¹іно¹жат¹і* (мн.) (Рсв, Пдв, НС, Лпнк), *с¹іно¹ж¹ета* (Рсв), *с¹іно¹ж¹ит¹* (Яснв), *с¹іно¹к¹іс* (Крхв, Кмн, Прг), які передають значення ‘рівнина, поросла травою, де косять сіно’. Номен *косовиц¹а* ‘рівнина, поросла травою, де косять сіно’, ‘низина, поросла травою; сінокіс’ сформувався від дієслова *косити* за допомогою суфіксів *-ов-*, *-иц¹-а*.

Просторове поширення апелятивів *оболон¹* ‘рівнина, поросла травою’ (Свт), *болон¹а* ‘т. с.’ (Клш) обмежується однією говіркою. Втрата початкового голосного [о] – результат говіркової особливості. Етимологія їх сягає псл. **bolъnъ* ‘трав’яниста низина’, похідне утворення від того самого кореня *bol*, що й *болото* [9, I, с. 226]. У загальноукраїнському просторі *оболон¹ь* ‘заплавні луки’, ‘заросла травою низина, луг, вигін’ [25, V, с. 550], діал. *болоння*, *болонь*, *оболонє*, *оболоння*, *оболонь* [13, с. 217, 238], *болоння*, *оболонне*, *оболонь* [7, с. 16, 88], *болонне*, *болоня*, *оболоння*, *оболоня*, *оболонь* [20, с. 241, 282], пор. ще п. *blonia*, *blonie*, *blon*; ч. *blana*; болг. *блѧна* [9, I, с. 226], блр. *аблѡнне*, *абалѡнь* [32, с. 5–6].

Лексема *болото* зі значенням ‘рівнина, поросла травою, що заливається водою під час дощів’ (Брт, Клш, Лг) – приклад семантичного переходу “рівнина” ↔ “болото”.

Значення ‘рівнина, поросла травою’ на території Івано-Франківщини передають ще такі народні назви: *отава* (Пдв, Лв, Ксв, Длн, Цнв, Лг, Прк, Явр), *пс¹анка* ‘рівнина, на якій росте жорстка невелика трава’ (Ксв), *бер¹венюк* ‘різнотрав’я’ (Рзт). Утворення назв рівнини є назва самої рослини, тому ‘рослинистість (трава)’ → ‘рівнина’.

Мікрополе ‘рівнина, поросла лісом’ репрезентують апелятиви: *д¹іброва* (Гр, Рсв, ЛХ, Ргт, Св, Спг, Блш, Лсц, Хрпл, Цв, ІФ, Пдм, Клш, Лпнк, Скуп), *дуб¹рова* (Пчн), *л¹іс* (Рзт), *л¹ісок* (у багатьох н.

пп.), *зал'іс'а* (Бршт, Змг, Явр), *луг* (15 н. пп.), 'рівнина, поросла різними видами дерев' (Снт), дем. *лужки* (мн.) (Дб), *пол'ана* (Тзв), *грабина* 'рівнина, поросла лісом, де переважають граби' (Пчн), *череш'н'ів* 'рівнина, поросла заростями черешень' (Пчн), *ви'соки* (мн.) 'рівнина, покрита осокою' (Пчн). Розмовна форма *ви'соки*, очевидно, утворилася внаслідок того, що ця трава росте високою, в порівнянні з іншими травами. Лексеми *грабина*, *череш'н'ів*, *ви'соки* – зразок перенесення семантики з назви конкретного виду дерев на географічний об'єкт, на якому вони ростуть.

Загальні назви *д'іброва*, *дуброва* вказують на вид дерев у лісі (дуба), *л'іс*, дем. *л'ісок* – на розмір географічного об'єкта. Префіксально-суфіксальний дериват *зал'іс'а* утворений від дієприкметника *заліснений* і має значення 'рівнина, укрита лісом', а не 'рівнина, що знаходиться за лісом'.

Отже, місцева географічна лексика представлена загальноживаними назвами, більшість з яких слов'янського походження. Розширення семантичних рядів апелювальної лексики Івано-Франківщини відбувається завдяки фонетичним, морфологічним і словотвірним варіантам лексем. Географічні апелювати утворені за допомогою морфологічного, рідше морфолого-синтаксичного, аналітичного способів та способу вторинної номінації. З-поміж запозичень – назви румунського, угорського походження, німецького й французького походження через посередництво інших мов. Специфічною говірковою рисою апелювативних назв є перехрещення семантики понять 'рівнина', 'низина', 'долина'.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку будуть направлені на доповнення зібраної лексики та розширення семантики з ще недосліджених говірок, а також пов'язані із вивченням взаємодії народної апелювальної географічної лексики з онімною лексикою. Матеріали статті є складовою дослідження народної географічної номенклатури Івано-Франківщини та будуть використані при укладанні словника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

2. Громко Т. В. Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Громко Тетяна Василівна. – Кіровоград, 2000. – 194 с.

3. Громко Т. В. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини / Т. В. Громко, В. В. Лучик, Т. І. Поляруш. – К.; Кіровоград, 1999. – 224 с.

4. Гуцульські говори : Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.

5. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль. – М., 1981–1991. – Т. 1–4.

6. Данилюк О. К. Народна географічна термінологія Волині: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Данилюк Оксана Климівна. – К., 2000. – 188 с.

7. Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині / Оксана Климівна Данилюк. – Вид. друге, доповн. і виправ. – Луцьк: Вежа-Друк, 2013. – 148 с.

8. Дзензелівський Й. О. Из спостережень над українською гідрографічною номенклатурою (назви частин річки) / Й. О. Дзензелівський // Тези III Республіканської ономастичної (гідронімічної) конференції. – К., 1965. – С. 23–27.

9. Етимологічний словник української мови: [в 7 т.] / за ред. О. С. Мельничука. – Т. 1–5. – К.: Наук. думка, 1982–2006.

10. Лісняк Н. І. Географічна термінологія в мікротопонімії Західного Поділля / Н. І. Лісняк // *Studia Slovakistica*. Вип. 10. Ономастика. Топоніміка. – Ужгород, 2009. – С. 357–363.

11. Лящук Б. Ф. Географічні назви Українських Карпат: навч. посіб. для студ. / Б. Ф. Лящук. – К., 1993. – 202 с.

12. Малько Р. Н. Географическая терминология чешского и словацкого языков (на общесловянском фоне) / Малько Р. Н. – Минск.: Наука и техника, 1974. – 143 с.

13. Марусенко Т. А. Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т. А. Марусенко // *Полесье* (Лингвистика. Археология. Топонимика) / [отв. ред. В. В. Мартынов, Н. И. Толстой]. – М. Наука, 1968. – С. 206–255.

14. Марусенко Т. А. Названия рельефов в говорах Хмельницкой области / Т. А. Марусенко // *Карпатская*

диалектология и ономастика [отв. ред. Г.П. Клепикова]. – М.: Наука, 1972. – С. 277–299.

15. Марусенко Т. О. Українські назви рельєфів і реконструкція праслов'янської лексики / Т. О. Марусенко // Питання топоніміки та ономастики. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – С. 142–147.

16. Марусенко Т. О. Назви рівнин в українській мові / Т. О. Марусенко // Дослідження з мовознавства: зб. статей аспірантів і дисертантів / [відп. ред. Ф. Т. Жилко]. – К.: Наук. думка, 1962. – С. 29–48.

17. Мокиенко В. М. Семантические модели славянской тельмографической терминологии / В. М. Мокиенко // Словарь народных географических терминов / Э. М. Мурзаев – М.: Мысль, 1984. – 653 с.

18. Мурзаев Э. М. Словарь народных географических терминов / Э. М. Мурзаев. – М.: Мысль, 1984. – 653 с.

19. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич. – К.: Наукова думка, 1984. – Ч. 1–2.

20. Потапчук І. М. Народна географічна термінологія в західноподільських говірках: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Потапчук Ірина Михайлівна. – Камянець-Подільськ, 2012. – 315 с.

21. РУС: Румунсько-український словник. – Бухарест, 1963. – 563 с.

22. Сіденко Н. П. Географічна апелятивна лексика східностепових говірок Центральної Донеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. П. Сіденко. – Донецьк, 2003. – 22 с.: табл., карти.

23. Словарь української мови / упоряд. Б. Д. Грінченко. – К.: Наукова думка, 1996. – Т. 1–3; 1997. – Т. 4.

24. Словник буковинських говірок // за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.

25. Словник української мови: [в 11 т.]. – К.: Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.

26. Толстой Н. И. Славянская географическая терминология. Семасиологические этюды / Н. И. Толстой / [отв. ред. С. Б. Бернштейн]. – М.: Наука, 1969. – 260 с.

27. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. / М. Фасмер; [пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачёва]; под. ред. и с

предисл. Б. А. Ларина. – [2-е изд., стер.]. – М. : Прогресс, 1986–1987. – Т. I–IV.

28. Худаш М. Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (відапелятивні утворення) / М. Л. Худаш; відп. ред. С. Павлюк. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006. – 452 с.

29. Черепанова Е. А. Географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10. 02. 02 «Языки народов СССР (русский язык)» / Е. А. Черепанова. – Минск, 1973. – 26 с.

30. Черепанова Е. А. Народная географическая терминология Чернигово-Сумского Полесья. – Сумы, 1984. – 274 с.

31. Шийка С. В. Народна географічна термінологія Ровенщини: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Шийка Світлана Володимирівна. – К, 2013. – 288 с.

32. Яшкін І. Я. Беларускія геаграфічныя назвы: Тапаграфія. Гідралогія / І. Я. Яшкін. – Мінск: Навука і тэхніка, 1971. – 256 с.

33. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / под ред. О. Н. Трубачёва. – Вып. 1–25. – М.: Наука, 1974–1998. – Вып. 1–25.

34. Hrabec S. Nazwy geograficzne Huculszczyzny / S. Hrabec // Prace Onomastyczne. – Kraków, 1950. – № 2. – 264 s.

35. Kotnik J. Slovensko-ruski slovar / J. Kotnik. – Ljubljana, 1972. – 735 s.

36. Nitsche P. Die geographische Terminologie des Polnischen / P. Nitsche. – Köln; Graz, 1964. – 339 s.

37. Schneider A. Encyklopedya do krajoznawstwa Galicyi / A. Schneider. – Lwów, 1871. – Т. I; 1874. – Т. II.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Грх – с. Горохолина, Мн – с. Монастирчани Богородчанського р-ну; Блх – м. Болехів Болехівської м/р; Брж – с. Бережниця, Бст – с. Бистрець, Блбр – с. Білоберізка, Вр – м. Верховина, Дзм – с. Дземброня, Змг – с. Замагора, Іл – с. Ільці, Крсн – с. Красник, Крн – с. Красноїлля, Крв – с. Криворівня, Рвн – с. Рівня, Уст – с. Устеріки Верховинського р-ну; Блш – смт Більшівці, Бршт – м. Бурштин, Ккл – с. Куکیلники Галицького р-ну; Грдн –

с. Городниця, Ркв – с. Раковець, Рг – с. Рогиня Городенківського р-ну; Длн – м. Долина Долинського р-ну; ІФ – м. Івано-Франківськ, Угрн 1 – с. Угорники, Хрпл – с. Хриплин Ів-Франківської м/р; Клш – м. Калуш, Пдм – с. Підмихайля, Тж – с. Тужилів, Цв – с. Цвітова Калуського р-ну; ВК 1 – с. Велика Кам'янка, ВК – с. Великий Ключів, Кн – с. Княздвір, ЛХ – с. Лісний Хлібичин, От – смт Отинія, Пчн – смт Печеніжин, Скуп – с. Скопівка Коломийського р-ну; Акр – с. Акрешори, Ббн – с. Бабин, Брст – с. Брустурів, Ксв – Косів, Лч – с. Люча, Прк – с. Прокурава, Рчк – с. Річка, Рзт – с. Розтоки, Стп – с. Стопчатів, Яблн – смт Яблунів, Явр – с. Яворів Косівського р-ну; БО – с. Білі Ослави, Зл – с. Зелена, Крсн 1 – с. Красна, Лв – с. Лоєва, Пн – с. Пнів Надвірнянського р-ну; Ргт – м. Рогатин, Свт – с. Світанок Рогатинського р-ну; Врбvk – с. Вербівка, Грбв – с. Грабів, Ілмн – с. Ілемня, Кмн – с. Камінь, Кнз – с. Князівське, Крхв – с. Креховичі, Лпвц – с. Липовиця, Лпнк – с. Лоп'янка, Лг – с. Луги, НС – с. Нижній Струтинь, Прг – смт Перегінське, Рвн 1 – с. Рівня, Сп – с. Спас, Схд – с. Суходіл, Цнв – с. Цінева, Яснв – с. Ясеновець Рожнятівського р-ну; Пдв – с. Підвисоке, Птч – с. Потічок, Рсв – с. Русів, Снт – м. Снятин, Стц – с. Стецева, Тр – с. Троїця Снятинського р-ну; Клб – с. Клубівці, Крсл – с. Красилівка, Лсц – смт Лисець, Пбр – с. Побережжя, Тзв – с. Тязів, Чрнв – с. Чернів Тисменицького р-ну; Брт – с. Бортники, Жк – с. Жуків, Об – смт Обертин Тлумацького р-ну.

С. ЛЫЧУК

АППЕЛЯТИВНЫЕ НАЗВАНИЯ РАВНИНЫ В ГОВОРАХ ИВАНО-ФРАНКОВЩИНЫ

В статье рассмотрено народную географическую апеллятивную лексику для обозначения «равнины» в говорах Ивано-Франковской области. На основе местных диалектных названий осуществлена лексико-семантическая классификация географической номенклатуры по различным признакам: общая характеристика географического объекта, размер.

Представлена также характеристика лексем, фонетическая и словообразовательная, частично акцентуационная вариативность, происхождение, сравнение такой лексики в других источниках, выделено локализацию местных названий.

Ключевые слова: народное географическое название, равнина, лексико-семантическая группа, лексема, аппелятив, семантический ряд.

S. LYCHUK

APPELLATIVE NAMES OF PLAIN IN DIALEKTIC LEXIS OF IVANO-FRANKIVSK REGION

The article is devoted to the investigation of semantics and structure of the folk geographical names in Ivano-Frankivsk region. The folk appellative vocabulary for denotation "the plain" in Ivano-Frankivsk region dialects has been considered in the article. Synchronic review has resulted in analysis of lexis used to name geographical of plain. On the basis of local dialectical names the lexical-semantic classification of geographical rank on different features has been done. Those defining characteristics are general characteristic of the geographical object, size. Their etymology and basic semantic, lexical and derivational peculiarities taken in conjunction with the modern literary Ukrainian language, dialects of the Ukrainian language and some related Slavic languages have been studied. The characteristic of lexemes has also been given: phonetic, word building, partially accentuational variability, its origin. Gathered local common names are categorized into lexical-semantic groups according to relevant characteristics of geographical objects they denominate. It should be mentioned that semantic overlapping of the notions "plain", "lowland" and "valley" takes place in this thematic group. In every lexical-semantic group of this thematic group small systemic forms, i.e. semantic microfields, can be singled out.

The conclusions accentuate that common names of Ivano-Frankivsk region which are used to signify geographical objects are characterized by the great differentiation of their meaning. The main semantic component is based on the primary meaning. The majority of them are of pre-Slavic roots. It has a high level of lexical, phonetic, morphological and semantic variability. As far as meaning of these names is concerned, it is connected with the meaning of the derivation stems - nouns and adjectives.

Key words: folk geographical name, plain, lexical-semantic group, lexeme, appellative, semantic range.